

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/wydawnictwo/czasopisma/popularnonaukowe-1/czasypismo/27365,CzasyPismo-nr-282015.html>

01.03.2026, 03:03

„CzasyPismo” nr 2(8)/2015

Opis

Prasa to najostrzejsza i najpotężniejsza broń naszej partii” – twierdził Józef Stalin. Od dziennikarzy wymagano całkowitego podporządkowania się partii, a nad ideologiczną poprawnością przekazywanych informacji czuwała cenzura. Skutecznie zlikwidowano swobodę publicznego wyrażania myśli i choć system stalinowski zaczął się rozsypywać po śmierci dyktatora w 1953 r., to jednak niektóre jego elementy przetrwały „odwilż” i pozostały obecne aż do 1989 r. Również w Polsce prasa do końca komunizmu pozostawała oczkiem w głowie PZPR, zwłaszcza że siła jej oddziaływania była znacznie większa niż obecnie, w czasach dominacji telewizji i internetu. O jej znaczeniu świadczyć może m.in. Dom Prasy w Katowicach, który od połowy lat sześćdziesiątych dominował nad katowickim Rynkiem. Praca w jednej z licznych znajdujących się tam redakcji była nobilitacją, nie wspominając o wielu bardziej przyziemnych korzyściach. Pomimo to różne były drogi i postawy życiowe piszących na Górnym Śląsku dziennikarzy i publicystów.

W tym numerze „CzasyPisma” pokazujemy różne odsłony historii prasy na Górnym Śląsku doby Polski Ludowej. O pierwszych latach „Dziennika Zachodniego” – najważniejszej gazety codziennej w regionie, napisał dla nas Sebastian Ligarski. O próbach ograniczenia działalności wydawniczej Kościoła katolickiego na Górnym Śląsku w czasach stalinowskich traktuje tekst Adama Dziuroka. Z artykułem tym korespondują: szkic Łucji Marek o roli prasy w akcji laicyzacyjnej oraz wywiad z Olgierdem Żmudzkim, pracownikiem Okręgowego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk w Katowicach w latach siedemdziesiątych. Bogusław Tracz i Sebastian Rosenbaum szkicują epizody z biografii dwóch różnych ludzi pióra związanych z Katowicami: Wilhelma Szewczyka i Jana F. Lewandowskiego. Konteksty funkcjonowania prasy i życia kulturalnego tuż po wojnie scharakteryzowała Bogumiła Bobik. To, że pomimo destalinizacji utrzymano prosowiecki kurs w propagandzie, udowadnia w swoim tekście Adam Dziuba.

Przeciwagę dla sowieckiego modelu kultury stanowiły wzorce amerykańskie, w tym jazz. „Odwilżowe” wystawienie przez amerykańskich artystów z Everymen Opera opery George'a Gershwina *Porgy and Bess* w 1955 r. Stalinogrodzie opisał Jarosław Neja, zaś wywiad z Adamem Gesslerem, współreżyserem monumentalnego przedstawienia *Tragedii romantycznej* w 1981 r. w katowickim Spodku, przenosi nas do innego, późniejszego przykładu kulturalnej aktywności niemieszczącej się w socjalistycznej sztancy. Ten sam okres – czasy pierwszej „Solidarności” – i ówczesne przemiany w mediach na przykładzie województwa opolskiego zanalizował Zbigniew Bereszyński.

Problemom górnośląskiej tożsamości i politycznym mitom wypędzenia i ziem odzyskanych poświęcone są teksty Andrzeja Michalczyka, Kaia Struvego i Bernarda Linka, pochodzące z niedawno opublikowanego *Leksykonu mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska w XIX i XX wieku*.

Ciągle pamiętamy o stuleciu I wojny światowej oraz o zbliżającej się rocznicy III powstania śląskiego. Aleksandra Korol-Chudy pisze o zabrzanych w czasie Wielkiej Wojny, a Zbigniew

Gołasz - o żandarmerii wojsk powstańczych w III powstaniu śląskim, omawiamy też „pierwszowojenne” wystawy muzealne. Tomasz Kurpierz i Jarosław Neja przybliżają schyłek stalinizmu w województwie katowickim, Robert Ciupa, Sebastian Reńca i ponownie Tomasz Kurpierz przenoszą nas w czasy „Solidarności” i w lata osiemdziesiąte, Stefan Białek przypomina adwokata Kazimierza Senissona, który po wojnie działał w Strzelcach Opolskich, zaś Helena Jadwiszczok-Molencka opisuje przemiany powojennej architektury Bytomia. Analizę obecności wątków górnośląskich w polskich podręcznikach historii wydanych po 1989 r. przynosi artykuł Marcina Wiatra. Tematem fotografii wykonanych przez członków grupy Karbon jest tym razem kolej w śląskim okręgu przemysłowym.

SPIS TREŚCI

- Sebastian Ligarski - *„Dziennik Zachodni”: pismo dla wszystkich w pierwszych latach powojennych*
- Adam Dziurok - *„To już nie cenzura, ale głupia szykana”. Ograniczenia w działalności wydawniczej Kościoła katolickiego na Górnym Śląsku w czasach stalinowskich*
- Sprawozdanie z konferencji redaktora „Gościa Niedzielnego”, ks. Jerzego Stroby, z Naczelnikiem Wojewódzkiego Urzędu Kontroli Prasy, odbytej w dn. 19 X 1951 r.
- Rozmowa z Olgierdem Żmudzkim *„Przeszłość cenzora ciągnie się za człowiekiem przez kilkadziesiąt lat...”*
- Sebastian Rosenbaum - *Od „Fantany” do „Poglądów”. Czasopisma Wilhelma Szewczyka*
- Bogusław Tracz - *„Ale ja nie chcę się z panem spotykać na kawie”. Janusza F. Lewandowskiego wygrana z SB*
- Łucja Marek - *Popularyzacja „myśli racjonalistycznej” - prasa w akcji laicyzacyjnej*
- Rozmowa z Maciejem Szczepańskim □ „Trybunie Robotniczej” się nie odmawiało.
- Zbigniew Bereszyński - *Ukarana krytyka. Opolskie media informacyjne w latach 1980-1982*
- Bogumiła Bobik - *Od kultury do propagandy. O powojennej prasie i życiu kulturalnym na Górnym Śląsku oraz o ich animatorach*
- Adam Dziuba - *Z „Maskaradą” i „Barbarzyńcą” w programie. Przeglądy filmu i teatru sowieckiego w obchodach rewolucji październikowej w województwie śląskim/katowickim*
- Jarosław Neja - *„Porgy i Bess” w Stalinogrodzie*
- Rozmowa z Adamem Gesslerem *„Wszyscy jesteście Kordianami”*
- Andrzej Michalczyk - *Górnoślązacy - kim są?*
- Kai Struve - *Górny Śląsk jako Ziemie Odzyskane*
- Bernard Linek - *Mit wypędzenia*
- Kaja Świętochowska - *Stalowe koła. Koleje na Górnym Śląsku*
- Aleksandra Korol-Chudy - *Wieści z frontu. O zabrzanych w pierwszych tygodniach Wielkiej Wojny w świetle lokalnej prasy*
- Zbigniew Gołasz - *Żandarmeria Wojsk Powstańczych w okresie III powstania śląskiego*
- Stefan Białek - *Strzelecki adwokat i stalinowski więzień polityczny - Kazimierz Antoni Senisson*
- Tomasz Kurpierz - *Czy to już odwilż? Zmiany w stalinogrodzkim obozie władzy (1954-1955).*
- Jarosław Neja - *Ostatnia zima stalinizmu*
- Helena Jadwiszczok-Molencka - *Bytom - nie tylko wyburzenia. Współczesna przestrzeń Bytomia w kontekście powojennych zmian urbanistycznych i społecznych*
- Robert Ciupa - *„Robotnicy - rolnikom”. Święto Ludowe w Jastrzębiu-Zdroju w obiektywie Służby Bezpieczeństwa*
- Sebastian Reńca - *Pomniki na lepsze czasy*
- Tomasz Kurpierz - *Gliwiczcy malarze i drukarze*
- Marcin Wiatr - *Oswajanie inności. Region pogranicza kulturowego w polskich podręcznikach do*

historii wydanych po 1989 roku

- Krzysztof Gwóźdź - *Wielka Wojna w mikroperspektywie*
- Publikacje IPN w Katowicach
- Inne publikacje

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

